

Új szakasz a Könyvtári-Bibliográfiai Osztályozó Rendszer fejlesztésében

A Könyvtári-Bibliográfiai Osztályozó Rendszert (KBOR) annak idején Magyarországon rendszerint szovjet osztályozó rendszernek titulálták. Továbbéléséről-használatáról a legutóbbi évtizedben alig lehetett hallani. Most azonban – az Oroszországi Állami Könyvtár, az Oroszországi Nemzeti Könyvtár és az Oroszországi Tudományos Akadémia Könyvtára által 2000. november 1-jén aláírt fejlesztési nyilatkozatnak köszönhetően – ismét a szakmai érdeklődés tárgya lett.

A fejlesztési nyilatkozat leszögezi, hogy az ország három legjelentősebb könyvtára egymással kooperálva, közös anyagi-szervezeti-személyi feltételeket megteremtve lát hozzá a mai állapotában a szükségleteket kielégíteni nem tudó KBOR „rendbetételéhez”. A dokumentumban a feltételrendszer alapvető elemeinek megnevezésén kívül néhány elvi állásfoglalás is szerepel. Nevezetesen:

- A három könyvtár egyenrangú társszerzője az Oroszországi Föderáció nemzeti osztályozó rendszerének. (A nyilatkozathoz kapcsolódó interjú, amelyet É. R. Sukiasán, a KBOR főszerkesztője adott a *Biblioteka* c. folyóiratnak, azt is közli, hogy a társszerzők hozzájárulnak más nyelvekre történő hiteles fordításához, és ezért nem kívánnak jogdíjat követelni, egyébként azonban minden más szerzői jogi szabályt be kell tartani, nehogy „kalózfelvételek” miatt torzuljon a rendszer.)
- A KBOR-nak a jövőben három változata lesz, úm. a teljes, a közepes és a rövidített változat. A teljes változat csak elektronikus formában készül, és részesül folyamatos fejlesztésben. A legsürgetőbb – 2005-ig elkészítendő – változat a közepes, amelyet kb. 7 kötetben kívánnak kiadni.
- A KBOR-ral kapcsolatban vállalt intellektuális felelősség egyaránt tartalmazza a fejlesztés-tökéletesítés, a számítógépi rendszerekben törté-

nő alkalmazás, a más osztályozó rendszerekkel való együttműködés iránt viselt felelősséget.

A Sukiasán-interjú áttekinti a KBOR eddigi „pályafutását”. Eszerint a rendszer alapozása a 60-as években indult a Szovjetunió nagykönyvtárainak közreműködésével. A most egyezsége lépő három nagykönyvtárban 450 munkatársat kizárólag erre a fejlesztési feladatra függetlenítettek. A munkálatokat V. Striganov miniszterhelyettes fogta össze. A KBOR első kiadása 8 év alatt fejeződött be (25 rész, 30 kötet). A 70-es és 80-as években a fejlesztési lendület igencsak alábbhagyott: különböző, akkor még könyvtártípusok szerinti kiadásait a Lenin Könyvtár (ma: Oroszországi Állami Könyvtár) gondozta. Az óhatatlanul szükséges fejlesztéseket a KBOR-t alkalmazó nagykönyvtárak végezték el, ami annyit is tesz: odalett a kezdeti egységesség.

A 90-es évek közepén az ország ideológiai-gazdasági-társadalmi rendszerének megváltozása miatt a KBOR közművelődési, illetve iskolai és gyermekkönyvtári változatait kellett átdolgozva közzétenni. Ez a mostani nyilatkozattal induló új fejlesztési szakasz „előjelének” tekinthető.

A Sukiasán-interjú végül a kiadandó példányszám és az „állandó raktáron tartást” vállaló kiadó problematikájával foglalkozik. Noha még nem állnak pontos felmérési adatok rendelkezésre, a közepes változat kívánatos példányszámát 10-12 ezerre becsülik. A rövidített változatét – nyilvánvalóan – ennél is jóval többre.

/SUKIASÁN, Eduard Rubenovič: Novyj etap v razvitii BBK. = Biblioteka, 5. sz. 2001. p. 59–61./

(Futala Tibor)

A csehországi virtuális politechnikai könyvtár kezdetei

Csehországban kilenc műszaki és élettelen természettudományi nagykönyvtár 2000. március 28-án virtuális könyvtári társasággá nyilvánította magát. Tették ezt azért, hogy

- állományukat és szolgáltatásaikat virtuális módon egyesítsék,

- használóik körét szaktechnikailag is adekvát szolgáltatásokkal lássák el,
- a gazdagabb választék biztosítása érdekében egymással egyeztetett állománygyarapítást valósítsanak meg (főként a fejlett külföld elsősorban elektronikus folyóiratterméséből).

A társulás élén a szervizközpont szerepét az Állami Műszaki Könyvtár (Státní technická knihovna), konkrétan e könyvtár *Integrált Virtuális Könyvtára* (cseh és magyar betűszóval egyaránt INVIK) fogja ellátni. Az egyesítés által a műszaki-élettelenn természettudományi szakterületeken a dokumentum- és információellátás gyakorlatilag birtokába jut az ország vonatkozó – hagyományos és nem hagyományos – teljes könyvtári vagyonának, illetve az e vagyon optimális fejlesztéséhez szükséges jogotványoknak.

Az új *Virtuális Politechnikai Könyvtár* (cseh és magyar betűszava egyaránt: VPK) és a régebbi INVIK a használók számára akként is lehetővé teszi az információforrásokhoz és a rájuk épülő szolgáltatásokhoz való hozzájutást, hogy a szolgáltató könyvtárat nem kell felkeresniük. Őket nevezi a cseh terminológia elektronikus vagy virtuális használóknak. Ezt a „státust” minden 18 éven felüli állampolgár és jogi személy (bizonyos felszerelés birtokában) megszerezheti magának. A feltétel: szerződéskötés és használói számla nyitása.

A használói számlának két része van: az egyik a könyvtár webszerverén biztosított *védett tér*, a másik a *folyószámla*. A védett térbe csak egyedi jelszóval lehet belépni. Szerzői és használói jogi funkciókat lát el. A folyószámla tartalmazza a használói befizetések és a szolgáltatási térítések mindenkor egyenlegét.

A VPK szolgáltatásai, akárcsak az INVIK-éi, két-félék. Egyrészt *közvetlen reprográfiai szolgáltatások*, amelyekhez elektronikus posta útján is hozzá lehet jutnia annak, aki nem óhajtja a VPK valamelyik intézményét felkeresni. A „mely könyvtárból kell/lehet teljesíteni a megrendelő kérését” kérdés-re az Állami Műszaki Könyvtárban fejlesztett, nyilvánosan hozzáférhető lelőhely-katalógus „ad választ”. A szolgáltatások másrészt az *elektronikus információforrásokhoz való hozzáférést* biztosítják. Ezek bővülését a VPK licencpolitikája segíti elő.

Az elektronikus posta a megrendelt szolgáltatásokat – mint standard szolgáltatásokat – 72 órán belül fogja teljesíteni. A postai küldés 7 napot vesz igénybe. Az expressz szolgáltatások többre kerülnek.

A VPK szolgáltatásai az INVIK szolgáltatásait tekintik mintának. Annál is inkább, mivel velük kapcsolatban már tekintélyes mennyiségű tapasztalat halmozódott fel.

Az INVIK (és majd a VPK) elektronikus szolgáltatásainak igénybevétele a használói oldalon az alábbiak meglétét feltételezi:

- megfelelő teljesítményű számítógép (PC esetén pl. min. 486 DX4, legalkalmasabb a Pentium min. 16 MB RAM);
- minőségi és gyors kapcsolódás az internethez, mivel nagyszámú adat átviteléről van szó;
- olyan webböngésző, amely http protokollal (javasolt a Netscape 3.0 és a fölött, de a Microsoft Internet Explorer 3.0 és a fölött is alkalmazható) rejtjelezett adatok átvitelére is képes;
- a PDF formátum számára Adobe Acrobat Reader 2.1 és feljebb;
- a GIFF és a JPEG formátum esetleges további feldolgozására megfelelő grafikai program (pl. shareware L-Viev Pro).

/BUDÍNSKÁ, Soňa: *Virtuálna polytechnická knižnica*. = Knižnica, 2. köt. 6. sz. 2001. p. 305–306.

BUDÍNSKÁ, Soňa: *INVIK – Integrovaná virtuálna knižnica STK, Praha*. = Knižnica, 2. köt. 6. sz. 2001. p. 307–308./

(Futala Tibor)

A VINITI ötven éve

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának intézetei között 1952. július 25-én jelent meg az INI (Institut naučnoj informacii – Tudományos Információs Intézet), amely 1955-ben VINITI-re, Vsesoúznij (újabbban Vserossijskij) institut naučnoj i tehieskoj informacii-re, azaz *Össz-szövetségi (újabbban Összoroszországi) Tudományos-Műszaki Információs Intézet*re változtatta nevét. E néven vált fogalomná és világhírűvé, illetve az ország tudományos-műszaki információs rendszerének meghatározó összetevőjévé.

Létrejöttét A. N. Nesmeánov akadémikus, 1951 és 1961 között az Akadémia elnöke „harcolta ki” a szovjet párt- és állami szerveknél. Első igazgatója, lényegében „intézménnyé szervezője” D. Ű. Panov lett. Az intézmény fénykorát A. I. Mihajlov igazgatása alatt (1956–1986) alatt élte meg.

Most, hogy az ötvenedik évfordulón Putyin elnök is üdvözölte és méltatta a VINITI teljesítményeit a *Naučno-tehničeskáá informaciá* mindkét sorozata emlékezésre és jövőkép készítésére kérte fel A. I.